

Altı yıl önce çıkan kitabımı (Türkiye'de Sol Akımlar I: 1908-1925) dürüstçe yazılmış saydığınızı umarım. Bu, elbette resmî bir parti tarihi değildir, eksikleri ve yanlışları olabilir. Ben kendi payıma, faydalı bir başlangıç yaptığım kanısındayım. Birinci cildi yayınladığımdan beri, 1925-1945 yıllarını kapsayacak ikinci bir cilt üzerinde çalışıyorum. Geçen yıl üniversiteden ayrılmak zorunda kaldım; buna rağmen başladığım işi, üç ciltle 1960'a kadar getirmek niyetindeyim. Üçüncü cildi (1945-1960), daha ileride ele alacağım. İkinci cildin olayları artık yeterince tarihleştirdi. Sizden önceki kuşaklardan hemen hiç kimse kalmadı. 1945'e kadar süren dönem, sizin de ancak ilk çalışmalarınızı içine alıyor. Bu işi başarmam için, acaba bana yardım edebilir misiniz?

Şurasını belirtelim ki, üniversiteden ayrılmadan önce, Sovyetler Birliği Bilimler Akademisi Tarih Bölümünden Profesör Anatoli Filipoviç Miller'in yanında bir süre çalışmak için teşebbüse geçmiştim. Prof. Miller (Ankara'da 1970 sonbaharında görüştük) ve Sovyet hükümeti isteğimi olumlu karşıladılar; ancak buradaki elçilik, Türk hükümetince düzenlenen yıllık protokol listesine alınmamı şart koştu (kültürel mübadele için her yıl böyle bir liste hazırlanıyor). Üniversite tarafından resmen Moskova'da araştırma yapmak üzere görevlendirilmeme rağmen, Türk hariciyesi Sovyetler Birliği'ne gitmeme izin vermeyi reddetti. Aslında, oraya gidebilseydim, kütüphanelerdeki koleksiyonlardan başka, arşiv malzemelerini de (özellikle, Komintern'in Türk Seksiyonu belgelerini) görmek istiyordum. Fakat partisiz bir araştırmacıya bu imkânı vereceklerine emin değildim.

Şimdi çok dar imkânlarla çalışmak zorundayım. Hiçbir "eylem"im olmadığı halde, balyoz harekâtında ben de kısa bir tutuklama ile payımı aldım. Neyse ki evim aranmadı; yıllardır biriktirdiğim notlar çalınsaydı, çok üzülürdüm doğrusu. Ben ikinci cildi

tamamlayıncaya kadar terörün hafiflemiş olacağı ve kitabımı yayınlayabileceğim umudundayım. Böyle şeylere güvenilmez, ama çalışmamın ilk cildini basan yayıneviyle sonraki ciltler için de mukavelem var. Şimdi, evde oturup zararsız çeviriler yaparak geçinmeye çalışıyorum, bir yandan da sol tarihi araştırmalarımın devam ediyorum. Türkiye'de bu açıdan yardım görebileceğim ne bir kimse ne de bir müessese var. Eskilerden bir kısmı unlarını eleyip eleklerini duvara asmışlar, bir kısmıysa son maceralara karıştılar, kendi dertlerindeler. Polis arşivlerinden yararlanmam, tabiatıyla, mümkün değil. Zaten (Tevetoğlu, Darendelioğlu, Sayılğan gibi) sol düşmanı tarihçilerin de, benim aradığım kaynakları kullanmadıklarına bakarak, resmî arşivlerin (tasnifsizlikten olacak) işe yarar durumda olmadığına hükmediyorum.

Bu ayrıntıları yazarak, sizi işgal ettiğim için özür dileirim. Ancak, hangi şartlar içinde çalıştığımı anlatmak istedim.

1925-1945 dönemi, aşağı yukarı tam ortadan ikiye bölünüyor. Anti-faşist demokratik cephe ilkesinin kabul edilmesiyle, ikinci yarıda legal çalışmalar daha önemli olmuş. Bu nedenle, onları kitaplardan, dergilerden, gazetelerden bir ölçüde izlemek nisbeten kolay. İlk yarı (1925-35) ise, çok güç. Gazetelerde çıkan tektük tevkifat haberleri ve şunun bunun dedikodularıyla takdir edersiniz ki, tarih yazılmaz; onun için mutlaka belge bulmalıyım.

Sizden, bana emin bir yolla gönderebilirseniz şunları istiham edebilir miyim?

1) Çeşitli illegal süreli yayınlar (asılları veya fotokopileri) İNKILAP YOLU, ORAK ÇEKİÇ -legal olarak çıkan 7 sayısından sonrası-, KIZIL İSTANBUL, İZMİR, ESKİŞEHİR, SAMSUN vb., KOMÜNİST. EMEK, MADENCİ, KAZMACI, IRGAT, ALEV. (Bunların hiçbirini görmedim. Sondaki isimler doğru olmayabilir.)

2) Yeni Çağ'ın bütün sayıları.

3) S.Üstüngel, Savaş Yolu, Sofya 1952. (Bu zatın kimliği hakkında sarıh bir bilgin yok.)

4) Ayrıca çeşitli belgelerin kopyaları: programlar, tüzükler, raporlar (meselâ, 1929-30'da TKP'deki muhalefetle ilgili olarak Komintern'in arbitrasyon kararı).

Bunların dışında, sizden içyüzümü öğrenmek istediğim birçok konular var. Elbette, araştırmalarımı kitap halinde yayınlar-ken herşeyi yazmam gerekemeyebilir; fakat doğru yorum yapabil-
mek için, kullanmayacak da olsam, bazı şeyleri bilmeliyim. Söylendiğine göre, 1929'da Pavli adasında toplanan Sol Muhale-
fet içinde siz de varmışsınız. (Pavli, artık "ada" olmaktan
çıktı; Japonlar Pendik'te tersane yapıyorlar, karayla birleş-
tirdiler.) Sonra, N.H.'ten ayrılmışsınız. Bir de aynı yıl,
Almanya'da Rote Fahne'de çıkmış iki yazı buldum. (Reşat Fuat
bey söylemişti, fotokopilerini getirttim.) Merkez Komitesi
aşırı entellektüel mi kalıyordu? Muhalefet ne düşünüyordu?

"TKP doğuşu, kuruluşu, gelişme yolları" broşüründe bazı
noktalar dikkatimi çekti. Kurtuluş'un Berlin ve İstanbul'dan
sonra "Kırşehir"de de yayınlandığı ileri sürülüyor (s. 6),
Trabzon'da çıkan Es (s. 9) ve Halk İştirakiyun'un Enek'lerini
bulmak kabil mi?

Mektubumu uzun tuttuğum için tekrar affınızı istirham ede-
rim. İstediklerimin sizin bakımınızdan sakıncasız olduğu ölçü-
de ne kadarını temin etmek mümkünse o kadarına da müteşekkir
olacağım. Elbette, benim haberdar olmadığım daha başka bilgi
kaynaklarından istifade etmemi de sağlayabilirsiniz çok sevi-
nirim.

İçten saygılarımla,